

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Facultatea de Istorie • Centrul de Studii Clasice și Creștine

Nr. 20-2/2025

CLASSICA & CHRISTIANA

EDITURA UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI

Classica et Christiana

Revista Centrului de Studii Clasice și Creștine

Fondator: Nelu ZUGRAVU

20/2, 2025

Classica et Christiana

Periodico del Centro di Studi Classici e Cristiani

Fondatore: Nelu ZUGRAVU

20/2, 2025

ISSN: 1842 – 3043
e-ISSN: 2393 – 2961

Comitetul științific / Comitato scientifico

Moisés ANTIQUEIRA (Universidade Estadual do Oeste do Paraná)
Sabine ARMANI (Université Paris 13-CRESC - PRES Paris Cité Sorbonne)
Immacolata AULISA (Università di Bari Aldo Moro)
Andrea BALBO (Università degli Studi di Torino)
Antonella BRUZZONE (Università degli Studi di Sassari)
Livia BUZOIANU (Muzeul Național de Istorie și Arheologie Constanța)
Claudio César CALABRESE (Universidad Panamericana - Campus Aguascalientes)
Dan DANA (Centre National de la Recherche Scientifique/HiSoMA (UMR 5189), Lyon)
Beatrice GIROTTI (Alma Mater Studiorum - Università di Bologna)
Maria Pilar GONZÁLEZ-CONDE PUENTE (Universidad de Alicante)
Attila JAKAB (Civitas Europica Centralis, Budapest)
Fred W. JENKINS (University of Dayton)
Domenico LASSANDRO (Università di Bari Aldo Moro)
Carmela LAUDANI (Università della Calabria)
Patrizia MASCOLI (Università di Bari Aldo Moro)
Dominic MOREAU (Université de Lille)
Sorin NEMETI (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca)
Evalda PACI (Centro di Studi di Albanologia, Tirana)
Vladimir P. PETROVIĆ (Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade)
Luigi PIACENTE (Università di Bari Aldo Moro)
Sanja PILIPOVIĆ (Institute of Archaeology, Belgrade)
Mihai POPESCU (C.N.R.S. - ANHIMA, Paris)
Julijana VISOČNIK (Archdiocesan Archives of Ljubljana)
Heather WHITE (Classics Research Centre, London)

Comitetul de redacție / Comitato di redazione

Claudia TĂRNĂUCEANU (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)
Nelu ZUGRAVU, director al Centrului de Studii Clasice și Creștine
al Facultății de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
(*director responsabil / direttore responsabile*)

Correspondența / Corrispondenza:

Prof. univ. dr. Nelu ZUGRAVU
Facultatea de Istorie, Centrul de Studii Clasice și Creștine
Bd. Carol I, nr. 11, 700506 - Iași, România
Tel. ++40 232 201634 / Fax ++40 232 201156
e-mail: nelu@uaic.ro

Toate contribuțiile sunt supuse unei duble analize anonime (*double-blind peer review*), efectuate de specialiști români și străini.

All contributions are subject to a double anonymous analysis (*double blind peer review*), carried out by Romanian and foreign specialists.

La redazione sottopone preliminarmente tutti i contributi pervenuti a un procedimento di doppia lettura anonima (*double-blind peer review*) affidato a specialisti romeni e stranieri.

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” din IAȘI
FACULTATEA DE ISTORIE
CENTRUL DE STUDII CLASICE ȘI CREȘTINE

Classica et Christiana

**20/2
2025**

**Actele colocviului internațional *Receptarea Romei și a
Imperiului Roman în cultura română contemporană*
(Iași, 14-16 noiembrie 2024)**

editate de

Nelu ZUGRAVU și Ionuț NISTOR

Tehnoredactor: Nelu ZUGRAVU

ISSN: 1842 – 3043
e-ISSN: 2393 – 2961

Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
700511 - Iași, tel./fax ++ 40 0232 314947

SUMAR / INDICE / CONTENTS

SIGLE ȘI ABREVIERI – SIGLE E ABBREVIAZIONI / 9

Actele colocviului internațional *Receptarea Romei și a Imperiului Roman în cultura română contemporană*

(Iași, 14-16 noiembrie 2024)

Programul colocviului [The colloquium program] / 11

Florica BOHÎLȚEA-MIHUȚ, Vestigii romane pe mărcile poștale românești din perioada regimului comunist [Roman antiquities on Romanian postage stamps during the Communist regime] / 17

Roxana-Gabriela CURCĂ, Epigraphic Latin in Romanian studies in post-war period / 43

Dan DANA, Un alt latinism interbelic: urmașii francofoni ai Romei [Another interwar Latinism: French-speaking descendants of Rome] / 53

Gabriela E. DIMA, Roma antică în percepția lui Liviu Rebreanu [Ancient Rome as seen by Liviu Rebreanu] / 85

Theodor GEORGESCU, Imaginea Romei în cultura română prin ochii autorilor de limbă greacă veche [The image of Rome in Romanian culture through the eyes of ancient Greek writers] / 97

Marian I. HARIUC, „Și în România se lucrează în vederea sărbătoririi lui Ovidiu”. Bimilenarul nașterii lui Publius Ovidius Naso (1957-1958) [In Romania, Work is also being done in Preparation for the “Celebration of Ovid”: The Bimillenary of the Birth of Publius Ovidius Naso (1957-1958)] / 111

Emanuela ILIE, “Amo, amas, amat...” (1943) de V. Beneș: o distopie totalitară curajoasă, cu un roman și mulți (alți) barbari [“Amo, amas, amat...” (1943) by V. Beneș: a courageous totalitarian dystopia, with a Roman and lots of (other) barbarians] / 131

Gheorghe IUTIȘ, Istoria Romei în manualele școlare din perioada 1920-1948 [The history of Rome in school textbooks from the period 1920-1948] / 149

Sorin NEMETI, Școala de arheologie de la Cluj și studiul religiei romane din Dacia [The archaeology School from Cluj and the study of Roman religion in Dacia] / 159

Ionuț NISTOR, Italian language and civilization at the University of Iași in the first half of the 20th century / 171

Adriana PANAINTE, Provincia Moesia Inferior în istoriografia românească de la Vasile Pârvan la tratatul de *Istoria Românilor* (2001) [The province of Moesia Inferior in Romanian historiography from Vasile Pârvan to the *History of the Romanians* (2001)] / 181

Bogdan POPA, Despre trecutul unui cuvânt. „Daciada”, de la titlu de epopee la competiție sportivă [On the past of a word. “Daciada”, from epos title to sports competition] / 207

Nelu ZUGRAVU, Claudia TĂRNĂUCEANU, Ediții din autorii latini în perioada comunistă – exigențe profesionale, concesiile ideologice [The editions of Latin authors during the Communist period – professional requirements, ideological concessions] / 217

STUDII – STUDI /

Immacolata AULISA, Antichi itinerari di pellegrinaggio al Santuario di San Michele sul Gargano [Ancient pilgrimage routes to the Sanctuary of Saint Michael on the Gargano] / 257

Francesco BOTTI, L'immagine dei Visigoti nella *Cronaca* di Idazio [The description of the Visigoths in the *Chronicle* of Hydatius] / 291

Antonella BRUZZONE, Un capitolo di storia degli studi del Novecento sulla poesia bucolica greca e latina [A chapter of the history of twentieth-century studies on Greek and Latin bucolic poetry] / 309

- Maria Carolina CAMPONE, *Mare undique et undique caelum*: il *topos* del viaggio in mare nell'epistola 49 di Paolino di Nola [*Mare undique et undique caelum*: the *topos* of the sea voyage in Paulinus of Nola's Epistle 49] / 325
- Dalila D'ALFONSO, *Ut iugum continet sirpiculos*: a proposito di 'sirpi' e transumanza in Varro *rust.* 2,2,9 [*Ut iugum continet sirpiculos*: on 'sirpi' and transhumance in Varro *rust.* 2.2.9] / 347
- Beatrice GIROTTI, Pratiche di discredito dalla storiografia pagana del IV secolo d.C.: *muliebritas* vs. *virilitas* nelle rappresentazioni di potere [Practices of discredit in 4th century AD pagan historiography: *muliebritas* vs. *virilitas* in representations of power] / 365
- Alessandro LAGIOIA, "*O misera domus Herculea*": un contributo inedito alla fortuna umanistica del mito di Ercole [*O misera domus Herculea*": an unpublished contribution to the humanistic reception of the myth of Hercules] / 385
- Carmela LAUDANI, Del buon uso della lira: Ermes (Hom. 4) e Teutra (Sil. 11, 288-482) [The good use of the lyre: Hermes (Hom. 4) and Teuthras (Sil. 11, 288-482)] / 421
- Patrizia MASCOLI, Aldelmo di Malmesbury epistolografo [Aldhelm of Malmesbury, epistolographer] / 431
- Manuela MONGARDI, Nuove forme di rappresentazione delle *Augustae* nel III secolo d.C.: il caso dei miliari [New forms of representation of the *Augustae* in the third century AD: the case of milestones] / 443
- Roberto MONTEFINESE, Between sword and cross: the christianization of Roman military culture from persecution to symbolic transformation / 467
- Fabrizio PETORELLA, *Quia non, sicut videt homo, videt deus*. Cecità e guarigione nella *Vita di Severino* di Eugippio [*Quia non, sicut videt homo, videt deus*. Blindness and healing in Eugippius' *Life of Severinus*] / 489

Vladimir P. PETROVIĆ, A new votive Roman inscription from Rogatica dedicated to Liber Pater (East Dalmatia) / 509

Daniela SCARDIA, *Audacter facio*: il confronto tra santi nell'*Hom. 6 in Is.* 1-2 di Origene [*Audacter facio*: The comparison between saints in Origen's *Homily 6 on Isaiah* 1-2] / 517

Enrico SIMONETTI, *Lacrimae sua verba sequuntur*: Pathos elegiaco e reticenza emotiva nell'*Eroide* di Ipermestra [*Lacrimae sua verba sequuntur*: Elegiac pathos and emotional reticence in the *Herois* of Hypermnestra] / 551

CRONICA – CRONACA / 567

PUBLICAȚII – PUBBLICAZIONI / 571

SIGLE ȘI ABREVIERI / SIGLE E ABBREVIAZIONI*

<i>ActaMN</i>	<i>Acta Musei Napocensis</i> , Cluj-Napoca.
<i>AIIAI</i>	<i>Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”</i> , Iași.
<i>AISC</i>	<i>Anuarul Institutului de Studii Clasice</i> , Cluj.
<i>ANRW</i>	<i>Ausstieg und Niedergang der römischen Welt. Geschichte und Kultur Roms im Spiegel der neueren Forschung</i> , Berlin-New York.
<i>AȘUI.Istorie</i>	<i>Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași</i> , S.N., Istorie.
<i>BSAS</i>	<i>Bulletin de la Société archéologique de Sousse</i> , 1903-
<i>CCSL</i>	<i>Corpus Christianorum. Series Latina</i> , Turnhout, 1953 sqq.
<i>CSEL</i>	<i>Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum</i> , Vienna-Leipzig, 1860 sqq.
<i>DACL</i>	<i>Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie</i>
<i>EDR</i>	<i>Epigraphic Database Rome</i> .
<i>GCS</i>	<i>Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten (drei) Jahrhunderte</i> , Leipzig-Berlin.
<i>PCBE</i>	<i>Prosopographie chrétienne du Bas-Empire</i> , éd. par A. Mandouze et al., 4 voll., Paris-Rome 1982-2013.
<i>PIR</i>	<i>Prosopographia Imperii Romani. Saec. I.II.III</i> .
<i>PL</i>	<i>Patrologia Latina</i> .
<i>RRMAM</i>	D. French, <i>Roman Roads and Milestones of Asia Minor</i> , Vol. III, British Institute at Ankara, 2012-2016.
<i>SAI</i>	<i>Studii și Articole de Istorie</i> , București.
<i>SC</i>	<i>Sources Chrésiennes</i> , Paris-Lyon.
<i>SCIVA</i>	<i>Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie</i> , București.
<i>TD</i>	<i>Thraco-Dacica</i> , București.
<i>ThLL</i>	<i>Thesaurus linguae Latinae</i> .

* Cu excepția celor din *L'Année Philologique* și *L'Année Épigraphique* / Escluse quelle segnalate da *L'Année Philologique* e *L'Année Épigraphique*.

UNIVERSITATEA
„ALEXANDRU IOAN CUZA”
din IAȘI

FACULTATEA de
ISTORIE

Primăria
Municipiului
Iași

CSCC
CENTRUL DE STUDII CLASICE ȘI CREȘTINE

COLOCVIUL INTERNAȚIONAL
Receptarea Romei și a Imperiului Roman
în cultura română contemporană

ORGANIZATORI

PROF. UNIV. DR. NELU ZUGRAVU

CONF. UNIV. DR. IONUT NISTOR

Iași, 14-16 noiembrie 2024

Sala H1 (Corp H) / Facultatea de Istorie

**PROIECT FINANȚAT DE PRIMĂRIA MUNICIPIULUI IAȘI PRIN
H.C.L. NR. 61/28.02.2024**

PROGRAM**Joi, 14 noiembrie 2024****14.00-16.00**Moderator: **Nelu ZUGRAVU****14.00-14.30:** Deschiderea colocviului; salutul organizatorilor:

Dl. Mihai CHIRICA, Primarul Municipiului Iași

Dl. Liviu MAHA, Rectorul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Dl. Lucrețiu-Ion BÎRLIBA, Decanul Facultății de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Dl. Florian MATEI-POPESCU, Președintele Asociației Societatea de Studii Clasice din România

Dl. Nelu ZUGRAVU, Directorul Centrului de Studii Clasice și Creștine, Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Orationes inaugurales**14.30-15.00:** Cătălin TURLIUC, Iași, *Discurs istoric și post-adevăr în contextul moștenirii lăsate de lumea romană***15.00-15.30:** Emanuela ILIE, *De la distopia interbelică la policier-ul contemporan. (Re)inventări narative ale unei scheme consacrate, cu romani și (alți) barbari***15.30-16.00:** Discuții**16.00-16.30:** Pauză**16.30-18.30*****Historica (I)***Moderator: **Florica BOHÎLȚEA-MIHUȚ****16.30-17.00:** Gheorghe IUTIȘ, *Istoria Romei în manualele școlare din perioada 1920-1948***17.00-17.30:** Ovidiu-Iulian SANDU, *Imperiul Roman în scrieri politice din perioada comunistă (1965-1989)***17.30-18.00:** Daniel NIȚĂ-DANIELESCU, *Dacia și Roma în scrierile părintelui Dumitru Stăniloae***18.00-18.30:** Discuții**18.30:** Cocktail

Vineri, 15 noiembrie 2024**9.00-11.00*****Philologica***Moderator: **Claudia-Dorina TĂRNĂUCEANU****9.00-9.30:** Theodor GEORGESCU, *Imaginea Romei în cultura română prin ochii autorilor de limbă greacă veche***9.30-10.00:** Nelu ZUGRAVU, Claudia-Dorina TĂRNĂUCEANU, *Ediții din autorii latini în perioada comunistă - exigențe profesionale, concesiile ideologice***10.00-10.30:** Roxana-Gabriela CURCĂ, *Latina epigrafică în cercetarea românească postbelică***10.30-11.00:** Discuții**11.00-11.15:** Pauză**11.15-13.00*****Scholastici***Moderator: **Ionuț NISTOR****11.15-11.45:** Dan DANA, *Un alt latinism interbelic: urmașii francofoni ai Romei***11.45-12.15:** Cătălin BOTOȘINEANU, *O competiție simbolică uitată. Bursierii ieșeni ai Școlii Române din Roma în perioada interbelică***12.15-12.45:** Iulian Cătălin DĂNILĂ, *Fascinația Romei printre bursierii Școlii Române de la Roma***12.45-13.00:** Discuții**13.00-15.00:** Pauză**15.00-16.30*****Postclassica***Moderator: **Bogdan CEOBANU****15.00-15.30:** Ionuț NISTOR, *Limba și civilizația italiană la Universitatea ieșeană în prima jumătate a secolului al XX-lea***15.30-16.00:** Marian-Ionuț HARIUC, *Schimburi culturale româno-italiene în anii destinderii comuniste: locul Antichității romane***16.00-16.30:** Discuții**16.30-16.45:** Pauză

16.45-18.15**Litteraria**Moderator: **Emanuela ILIE****16.45-17.15:** Gabriela DIMA, *Roma antică în percepția lui Liviu Rebreanu***17.15-17.45:** Ioana PETCU-PĂDUREAN, *Imaginaea Romei antice pe scena teatrului românesc prin filtrul shakespeareian. Titus Andronicus și Iulius Caesar***17.45-18.15:** Discuții**18.15:** Cocktail**Sâmbătă, 16 noiembrie 2024****9.00-10.30****Historica (II)**Moderator: **Lucrețiu-Ion BÎRLIBA****9.00-9.30:** Adriana PANAITTE, *Provincia Moesia Inferior în istoriografie românească de la Vasile Pârvan la tratatul de Istoria românilor***9.30-10.00:** Florian MATEI-POPESCU, *Provincia Dacia în istoriografia românească din perioada 1960-2001***10.00-10.30:** Sorin NEMETI, *Contribuția școlii clujene de istorie și arheologie la studiul religiei romane***10.00-10.30:** Discuții**10.30-10.45:** Pauză**10.45-12.30****Miscellanea**Moderator: **Cătălin TURLIUC****10.45-11.15:** Florica BOHÎLȚEA-MIHUȚ, *Vestigii romane în emisiuni filatelice românești din perioada regimului comunist***11.15-11.45:** Bogdan-Alexandru JITEA, *Dacii și romanii pe marele ecran ceaușist***11.45-12.15:** Bogdan POPA, *Continuitate și antiteză. Contextul social-politic al Daciei***12.15-12.30:** Discuții**12.30:** Închiderea colocviului. Concluzii
Ionuț NISTOR, Nelu ZUGRAVU

Participanți

- Florica BOHÎLȚEA-MIHUȚ, Departamentul de Istorie Antică, Arheologie și Istoria Artei, Facultatea de Istorie, Universitatea din București
- Cătălin BOTOȘINEANU, Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași
- Roxana-Gabriela CURCĂ, Departamentul de Istorie, Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
- Dan DANA, Centre National de la Recherche Scientifique/ HiSoMA (UMR 5189), Lyon
- Iulian Cătălin DĂNILĂ, Facultatea de Științe ale Comunicării, Universitatea „Apolonia” din Iași
- Gabriela DIMA, Departamentul de Limbi și Literaturi Străine, Facultatea de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
- Theodor GEORGESCU, Departamentul de Limbi și Literaturi Romanice, Clasice și Neogreacă, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, Universitatea din București
- Marian-Ionuț HARIUC, Academia Română, Institutul de Istorie, Departamentul de Istorie contemporană, Iași
- Emanuela ILIE, Departamentul de Românistică, Jurnalism și Literatură comparată, Facultatea de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
- Gheorghe IUTIȘ, Departamentul de Istorie, Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
- Bogdan-Alexandru JITEA, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, București
- Florian MATEI-POPESCU, Academia Română, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
- Sorin NEMETI, Departamentul de Istorie Veche și Arheologie, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca
- Ionuț NISTOR, Departamentul de Istorie, Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
- Daniel NIȚĂ-DANIELESCU, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
- Adriana PANAITTE, Academia Română, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
- Ioana PETCU-PĂDUREAN, Facultatea de Teatru, Universitatea Națională de Arte „George Enescu” din Iași
- Bogdan POPA, Academia Română, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, București
- Ovidiu-Iulian SANDU, Liceul Teoretic „Ion Neculce” Târgu Frumos, Județul Iași
- Claudia-Dorina TĂRNĂUCEANU, Departamentul de Limbi și Literaturi Străine, Facultatea de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
- Cătălin TURLIUC, Academia Română, Institutul de Istorie, Departamentul de Istorie contemporană, Iași
- Nelu ZUGRAVU, Centrul de Studii Clasice și Creștine, Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

ROMA ANTICĂ ÎN PERCEPȚIA LUI LIVIU REBREANU

Gabriela E. DIMA*

(Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

Keywords: *Liviu Rebreanu, Metropole, Rome, Antiquity, Latinity.*

Abstract: *Ancient Rome as seen by Liviu Rebreanu: The study explores the way in which Liviu Rebreanu perceived Rome during his 1927 visit, an experience detailed in the volume Metropole. Rebreanu lived this encounter as a rediscovery of the self: for him, every ruin was endowed with meaning, to the point of becoming the very expression of divine harmony and perfection. In his vision, Rome is not merely the witness of a long-gone civilization, but the embodiment of the Latin spirit itself, the very foundation of Romanian identity.*

Cuvinte-cheie: *Liviu Rebreanu, Metropole, Roma, antichitate, latinitate.*

Rezumat: *Lucrarea urmărește felul în care Liviu Rebreanu a perceput Roma în timpul vizitei sale din 1927, experiență consemnată în volumul Metropole. Rebreanu trăiește vizita ca pe o regăsire de sine: pentru el, fiecare ruină e impregnată de semnificații, până la a deveni expresia unei armonii divine și a perfecțiunii. În viziunea sa, Roma nu este doar martora unei civilizații trecute, ci însăși întruparea spiritului latin, fundament al identității românești.*

În afara activității literare care l-a consacrat drept unul din principalii scriitori români de la începutul secolului al XX-lea, Liviu Rebreanu s-a afirmat și ca personalitate implicată constant în activități administrative din zona culturală. Recunoscut pentru seriozitatea sa, a fost numit în funcții de conducere importante, precum cea de director al Teatrului Național din București, și ales în conducerea unor societăți, ziare, organizații. Fără a insista asupra acestor activități, menționăm două exemple relevante pentru lucrarea noastră: a participat la înființarea Societății Autorilor Dramatici Români, fiind ales membru în comitetul de conducere la 15 martie 1923, și a fost votat timp de șapte ani consecutiv președinte al Societății Scriitorilor Români, în perioada 1926-1932. În această dublă calitate, întreprinde călătoriile la

* g.dima@uaic.ro

Berlin (1926), Roma și Paris (1927), iar impresiile din aceste călătorii se materializează în volumul *Metropole*, care apare în 1931 la editura bucureșteană Cartea Românească. Ne vom opri în cele ce urmează asupra modului în care scriitorul a perceput Roma în evoluția ei de la Antichitate la contemporaneitate.

Deplasarea la Roma a fost prilejuită de participarea la congresul organizat de *Confédération internationale des sociétés d'auteurs et compositeurs* (recent înființată), ca membru al unei delegații din care mai făceau parte Mihail Sorbul, Caton Theodorian, Ion Minulescu și A. de Herz. Congresul, care a avut loc în perioada 19-21 mai 1927, s-a încheiat cu aderarea Societății Autorilor Dramatici Români la Confederație. Mai trebuie spus și că anul 1927 a reprezentat un moment de întărire a relațiilor între România și Italia, relații promovate de Benito Mussolini. În acest context se înscrie și vizita scriitorilor români, al cărei program oficial la Roma include o întâlnire cu regele Italiei, una cu Papa și una, cea mai importantă dintre toate în viziunea lui Rebreanu, cu Mussolini. Potrivit jurnalului pe care îl începe la 24 iunie 1927, Rebreanu și-a prelungit puțin șederea pentru a vizita și Veneția (cf. *Jurnal*, vol. 1, VII), scriindu-i soției că trebuie să revină acolo cu familia pentru a se bucura fără grabă de frumusețea Italiei¹.

Impresiile de călătorie, care fac obiectul celei de a doua părți a volumului *Metropole*, ocupă o sută de pagini (99-199) și sunt împărțite în 19 capitole dintre care, însă, primele două (*Un popor de clasa III și Hamalul din Subotița*) și ultimul (*De la Bacău la loterie*) se referă la drumul cu trenul în afara Italiei. Rebreanu e preocupat de apariția volumului încă din toamna anului 1927, așa cum rezultă din jurnalul său, și chiar publică fragmente care aveau să fie ulterior integrate în lucrare. În varianta finală însă se poate observa concepția unitară a scriitorului, componenta literară fiind evidentă atât în construcția volumului cât și a fiecărei părți în parte. De exemplu, Rebreanu păstrează tehnica utilizată în romane de a relua în încheierea textului, cu mici modificări, imaginea din incipit care, în cazul Italiei, constă în motivul trenului ca simbol al ordinii și vieții noi aduse de regimul fascist. În același timp, în cele 16 capitole care privesc șederea în Italia, se observă o alternanță între referirile la Antichitatea romană și la Roma contemporană, într-un crescendo care are drept scop sublinierea beneficiilor politicii fas-

¹ O prezentare detaliată a relațiilor lui Rebreanu cu Italia se găsește în lucrarea lui Ștefan Damian, *Liviu Rebreanu, Italia și italienii*, în „Orizonturi culturale italo-române”, anul II, nr. 3, martie 2012.

ciste din acea perioadă². În ordine, aceste capitole sunt intitulate: *Cămașa neagră*, *Două latinități*, *Umbrele nopților romane*, „*Giovinezza, giovinezza!*”, *Tainele diplomației române*, *Five-o'clock în Capitoliu*, *Ruinele sacre*, *Cele șapte biserici*, *Roma care petrece*, „*Dolce far niente?*”, *Viața nouă*, *Ducele*, *Cetatea eternă*, *Revoluție și revoluție*, *Problema viitorului*, *Raita la Veneția*.

Potrivit relatării scriitorului, deplasarea cu trenul presupune traversarea Ungariei și a Iugoslaviei de atunci, intrarea în Italia prin Trieste, deplasarea cu un tren rapid până la Veneția, de unde ia legătura pentru Roma. Drumul de la Veneția la Roma durează o zi întreagă, ceea ce îi prilejuiește câteva observații privitoare la zonele prin care trece, observații interesante pentru că dovedesc o bună cunoaștere lumii antice. Astfel, consideră interesant să precizeze: „Demult am lăsat în urmă Bologna, străvechiul Felsine etrusc, botezat Bononia de galii boiani cuceritori, devenit și rămas, sub același nume, colonie romană cu vreo două secole înainte de Hristos.” (*Metropole*, 111)³. În continuare Rebreanu menționează Cortona, care îi amintește de confederația celor douăsprezece orașe etrusce, deși același lucru l-ar fi putut spune și despre Arezzo sau alte localități care au făcut parte din alianță. Apoi vede lacul Trasimeno, „din ale cărui ape verzui parcă răsar umbrele legionarilor lui Caius Flaminius striviți, dincolo, în capcana întinsă de vicleanul și viteazul Hanibal.” (*Metropole*, 112). Viziunea amintește cumplita înfrângere a legiunilor romane în ceața din dimineața zilei de 27 aprilie 217 î.Hr., soldată cu 15.000 de morți potrivit lui Titus Livius (Liv. XXII, 22, 7). Referirile la civilizația etruscă sunt și ele prezente în apropiere de Chiusi (vechiul Clusium), oraș condus de Porsenna, și de „etruscul Volsinii, distrus de romani acum două mii două sute de ani, transformat în Urbibentum și Urbs Vetus, azi Orvieto.” (*Metropole*, 113). Aici informațiile lui Rebreanu sunt discutabile: orașul etrusc cu-

² Am evitat voit să insistăm asupra viziunii politice a lui Rebreanu. În lucrarea *Metropole* este evident entuziasmul scriitorului român pentru politica și realizările lui Mussolini, ca și interesul pe care i-l trezește personalitatea acestuia. Dar, așa cum rezultă din *Jurnal* sau din diverse interviuri, părerea lui Rebreanu se modifică în timp, ajungând să condamne dictatura mussoliniană. Așadar relația scriitorului cu fascismul constituie un subiect interesant pentru o cercetare aprofundată care depășește cadrul lucrării de față.

³ Am reprodus citatele după lucrarea publicată în 1931, operând însă modificările ortografice impuse de normele actuale.

cerit de romani se afla pe locul oraşului Bolsena de astăzi, așa cum o demonstrează investigațiile arheologice, în timp ce se pare că romanii au relocat o parte dintre locuitori în Orvieto, aflat la circa 20 km depărtare.

La Rebreanu, ca la mulți alți intelectuali români, venerația pentru Italia este pre-existentă, face parte din ființa lor. Lăsarea serii nu face altceva decât să întărească emoțiile, dar și senzația de vrajă absolută pe care scriitorul o percepușe admirând peisajele pe lângă care trecuse:

Priveliștile mi se filtrau în suflet, emoțiile se cristalizau. Strângerile de inimă se destăinuiau. De-abia acum, cu ochii în golul întunecului, începeam să pătrund enigma farmecului ce-mi picurase mereu în inimă. Acuma îmi dădeam seama ce profund sentiment de încântare poate produce armonia desăvârșită. Acuma înțelegeam de ce a avut o influență atât de covârșitoare asupra lui Goethe călătoria în Italia. (*Metropole*, 113).

Pentru Rebreanu, Roma este expresia maximă a perfecțiunii, un fel de *nec plus ultra* al imaginarului, al sufletului, a tot ceea ce înseamnă perfecțiune.

Aici fiecă petec de pământ, un copac, o colibă, orice cătun și fiecare oraș reprezintă trei mii de ani de străduinți de perfecționare la care n-au contribuit numai oamenii, trecători, ci însuși Dumnezeu atotputernic. Aici armonia divină și-a experimentat puterile până ce a atins perfecția. Armonic alternează câmpiile cu munții, șesurile cu dealurile, pădurile cu stâncile sterpe, pâraele cu râurile și lacurile, arborii cu plantele, casele cu grădinele, satele cu orașele, palatele cu colibele, castelele cu împrejurimile. E armonie între cerul vânat și pământul răscolit de vremuri, între oameni și locuri, între verdele câmpiei, galbenul cenușiu al pereților și roșul cărămiziu al coperișurilor. Pretutindeni și în toate armonie, numai armonie. Poate de-aceia simți aici mereu o stabilitate soră cu eternitatea. Ți se pare că tot e făcut pentru eternitate. (*Metropole*, 113-114).

Ideea în sine nu este nouă; ea se regăsește la autorii romantici din toată Europa: la Goethe, așa cum amintește însuși Rebreanu, dar și la Lord Byron, Chateaubriand sau Lamartine. Acesta din urmă, pe linia predecesorului englez pe care îl admiră, numește Italia *pays choisi des dieux* („țară aleasă de zei”), continuând prin a sublinia cum *le ciel*

avec amour tourne sur toi les yeux („cerul își întoarce cu drag privirea spre tine”) (*Le Dernier Chant du pèlerinage d'Harold*, XIV, 1-2).

Dacă, însă, viziunea romantică presupunea admirarea decadenței lumii romane și invita la renașterea măreției ei, pentru Rebreanu, două sute de ani mai târziu, această renaștere avusese loc, Italia regăsindu-și gloria trecutului:

Armonia aceasta desăvârșită nu se mai găsește nicăiri în lume. Alte țări te impresionează cu civilizația lor specifică în care și-a găsit expresia geniul specific al poporului respectiv. Italia e unică pe pământ. Aici spiritul latinității, prin încordări milenare, s-a cristalizat în forme definitive. A fost odinioară leagănul latinității Italia; azi e mai mult, e însăși întruparea spiritului latin. (*Metropole*, 114).

Întregul capitol intitulat *Două latinități* nu face altceva decât să sublinieze evoluția spre perfecțiune a ceea ce Rebreanu consideră a fi latinitatea, un model de civilizație și armonie care trece dincolo de uman în transcendență și care a lăsat o amprentă adâncă asupra spațiului românesc. Din punct de vedere lingvistic, italiana este considerată o soră mai mare și mai elegantă a limbii noastre naționale. Astfel, când o descrie drept „o limbă melodioasă pe care o înțelegi chiar fără să o cunoști” (*Metropole*, 108), Rebreanu nu face altceva decât să sublinieze înrudirea dintre limbi, apartenența noastră la universul latinității al cărei exponent este astăzi italiana, ca urmașă directă a vechii limbi a romanilor cărora le datorăm identitatea noastră lingvistică, dar și spirituală:

În fața latinității italiene, unde spiritul creator al Romei, împotriva tuturor vicisitudinilor istoriei, s-a putut desvolta neconținut, latinitatea noastră românească apare ca un fenomen uimitor care poate demonstra și mai elocvent puterile spiritului latin. La noi n-a putut fi vorba de o continuitate creatoare latină. Sămânța spirituală a Romei nici n-a apucat bine să rodească și colonia a rămas în voia soartei. (...) S-a uitat, după multe veacuri de sălbătăcie, până și amintirea Romei. Și totuși, îndată ce vânturile vremilor s-au potolit puțin, spiritul etern latin s-a înălțat din amorțeală, pornind la o viață nouă, entuziasă, ca și când ar fi încercat să răscumpere ce a pierdut în lungul timp de întunec.

Latinitatea noastră, oprimată de împrejurările istoriei, nu s-a putut întrupa în forme concrete de civilizație. Energia întreagă și-a cheltuit-o, timp de șasesprezece secole, ca să se păstreze, în așteptarea unui moment de realizare. E fenomenul rar când un neam își menține ființa

vie numai printr-o forță latentă sufletească. La noi spiritul latin n-a găsit altă posibilitate de viață decât sufletul și alt mijloc de exprimare decât limba. (*Metropole*, 115-116).

Ajuns noaptea în apropierea Orașului Etern, trecând peste Tibru și întrebându-se dacă șoseaua care șerpuiește pe lângă calea ferată este antica Via Salaria, Rebreanu percepe în cele din urmă „o mare de lumină vie: Roma” (*Metropole*, 117). În paginile care urmează, amintirile lecturilor și închipuirea se amestecă într-o frenezie de sentimente și senzații. Într-un capitol intitulat *Umbrele nopților romane*, povestește cum își imaginează că va vedea a doua zi orașul în formulări lirice, visătoare, cu totul neașteptate de la scriitorul consacrat prin realismul crud din romanele sale.

Peste viața orașului modern, peste luminile lui de veghe, într-o ceață alburie, pluteau, fâlfâiau, se alungau umbrele unor vieți demult dispărute și totuși veșnic prezente. Zei, oameni, monumente răsăreau în negura fermecată... (*Metropole*, 118).

Iar în liniștea nopții care urmează, Rebreanu are senzația de a-și fi regăsit originile.

Și am mereu impresia mângâetoare că, după un drum nespus de lung, m-am întors acasă, că bucuria întoarcerii mi-a șters toate ostenele și că amintirile cele mai vechi, ale începutului de viață, ca niște flori aromitoare, se ridică din toate părțile, îmi lămuresc lucruri neînțelese niciodată, îmi înprospătează momente uitate și părăsite demult. (*M.*, 119).

Se simte în fiecare frază atașamentul față de orașul pe care îl consideră centrul civilizației, căruia întreaga omenire îi este datoră, pentru că tot ce înseamnă cultură, tot ce înseamnă dezvoltare pleacă de acolo. Această imagine magică a unui oraș magic, care la început nu i se dezvăluie, ci este încă întunecat în umbră, îl urmărește în nopți și îl face să aștepte cu înfrigurare dimineața. Pe măsură ce începe să se lumineze afară, umbrele prind contur și, chiar dacă ceea ce vede pe fereastră nu e neapărat spectaculos, visarea continuă iar explorarea începe cu aceeași pasiune care se regăsește și la alți intelectuali români de origine transilvană, precum George Coșbuc, neîntrecut în traducerea *Divinei Comedii* dantești.

Și doar aici fiecă pas îți oferă prilejuri de descoperiri, căci fiecare colțșor de pământ, fiecă piatră, fiecă fir de nisip e îmbibat de un trecut glorios, e un petec de istorie, o perpetuare conștientă în prezent a timpurilor, spre deosebire de alte locuri unde trecutul, un morman de taine indecifrabile, te lasă să treci nepăsător. Roma e evanghelia a cărei citire îți dăruiește mereu bucurii noi. (*Metropole*, 123).

Programul oficial pe care îl are scriitorul presupune diverse întâlniri asupra cărora nu ne vom opri în lucrarea de față. Vom urmări însă modul în care percepe Roma pe care o vizitează în timpul liber, însoțit de „un profesor român care cunoaște Roma mai bine ca toți ciceronii împreună” (*Metropole*, 137) și a cărui identitate nu este precizată. Acesta, pasionat de Antichitate, îi oferă explicații despre diversele monumente. Rebreanu le reproduce parțial, combinându-le cu informații din lecturile anterioare, adăugând impresii proprii și insistând asupra detaliilor care i se par interesante, fără ca o distincție reală să poată fi făcută între aceste elemente. Descrierea minuțioasă a traseului permite urmărirea lui pe hartă cu precizie, dar ne vom opri doar asupra referirilor la Antichitatea romană.

Prima emoție puternică îi este provocată de Capitoliu „colina care a dictat destinele omenirii un mileniu și mai bine” (*Metropole*, 135). După o primă strângere de inimă la contemplarea dimensiunilor deloc impunătoare ale Capitoliului, în memoria scriitorului își fac loc amintiri din istoria bine-cunoscută: întâmplări din vechime care transformă în imaginația lui colina într-un adevărat munte. El amintește că Roma antică s-a construit în jurul Capitoliului, probabil locul din care Romulus și Remus au urmărit stolurile de vulturi ce aveau să stabilească fondatorul orașului. În punctul cel mai înalt se află biserica Santa Maria in Aracoeli, pe locul templului roman al Iunonei Moneta. Rebreanu remarcă amestecul de păgânism și creștinism în legenda potrivit căreia Augustus ar fi avut o viziune prin care i se anunța nașterea lui Iisus, viziune care l-ar fi determinat să ridice în acel loc un altar. Denumirea bisericii datează din Evul Mediu, „aracoeli” înseamnă „altarul cerului”, iar legenda se regăsește încă din cele mai vechi versiuni ale lucrării medievale *Mirabilia Urbis Romae*, în care sunt prezentate principalele monumente ale Romei. Potrivit legendei, împăratul Augustus ar fi văzut pe cer o femeie așezată pe un altar cu un copil mic în brațe, iar o sibilă i-ar fi spus că acela este altarul Fiului lui Dumnezeu. Comentatorii acestui episod concordă în a considera că noua religie

creștină își căuta legături simbolice cu lumea romană din perioada imperială pentru mai multă legitimitate. Aceeași idee se regăsește și la Rebreanu, care menționează: „Creștinismul imperialist își căuta origini și relații imperiale, anexându-și tot ce socotea mai bun din imperialismul roman.” (*Metropole*, 137).

În treacăt, scriitorul menționează simbolurile Romei amplasate într-o grădină, lupoaica și doi vulturi, statuia ecvestră a lui Marcus Aurelius din mijlocul pieței și muzeul Capitolin, în care petrece o jumătate de oră intensă. Viteza cu care ghidul îl însoțește pentru a-i arăta principalele exponate ale muzeului este redată de Rebreanu prin verbe și expresii sugestive: „trebuie să profităm de timp”, „nu mă lasă să mă opresc”, „mă târăște în Sala Filozofilor” (*Metropole*, 138). Scriitorul nu se opune acestei viteze, își dorește să vadă cât mai mult și are încredere în deciziile profesorului. Astfel, este însoțit prin câteva din sălile muzeului: Sala Gladiatorului, Sala Filozofilor, Sala Împăraților, „Cabina” Venelei Capitoline, galeria în care se află basorelieful reprezentând distrugerea Troiei. Sălile păstrează și acum denumirea și exponatele admirate de scriitorul român, în privința cărora avem însă de făcut câteva mențiuni. Deși se numește Sala Gladiatorului, sculptura care dă numele încăperii nu reprezintă un gladiator gal muribund, așa cum pare să creadă Rebreanu, ci un luptător dintr-un trib galic din Asia Minor învins de regele Pergamului, Attalos I. Busturile personalităților care au marcat lumea greco-romană sunt și astăzi distribuite în cele două săli simetrice, cea a Filozofilor și cea a Împăraților. Statuia Venelei Capitoline este amplasată într-o cameră mică, numită în limba italiană „*gabinetto*”, ceea ce explică termenul de „cabina” folosit de Rebreanu. Statuia însă, deși de mare valoare, nu este realizată de Praxiteles, cum lasă să se înțeleagă scriitorul, ci e doar o copie de epocă romană. În fine, basorelieful menționat este alcătuit din mai multe fragmente, „*tabulae iliacaе*”, care reproduc episoade din războiul Troian, comentate în mici inscripții în limba greacă.

Graba cu care trece prin muzeu și, imediat după aceea, prin Forum Roman se datorează unei întâlniri cu guvernatorul Romei la care Rebreanu trebuie să participe în Palazzo dei Conservatori, astăzi parte a Muzeului Capitolin, dar folosit și pentru evenimente politice internaționale importante, precum semnarea tratatului de constituire a Comunității Economice Europene, predecesoarea Uniunii Europene.

Și aici „aleargă” prin cele șapte săli cu exponate, de data aceasta cu întregul grup de invitați, și, din nou, apare o secvență amănunțită de

lucruri pe care le aude, le vede, le află: obiecte de artă din grădinile lui Mecena, blocuri de piatră din templul lui Jupiter Capitolinul reciclate pentru construirea unui pasaj, basorelieful care îl reprezintă pe Marcus Curtius aruncându-se sacrificial în prăpastia care se credea că va înghiți Roma, planul orașului din secolul al III-lea, celebra statuie a lupoaipei și fragmente din *Fasti Consulares*. Înșiruirea exponatelor care par amplasate incoerent mărește senzația de haos, de inutilitate pe care Rebreanu o simțise inițial la vederea ruinelor Forului Roman. Prăbușirea unei civilizații pentru care avea o admirație sacră, dispariția ei în amintire este confirmată și de o observație a profesorului însoțitor pe care scriitorul o redă meditând la amărăciunea ei:

- Acum două mii cinci sute de ani s-a înălțat pe acest loc templul lui Jupiter – murmură profesorul pe gânduri. L-a clădit ultimul rege al Romei și l-a inaugurat republica în primul ei an de stăpânire. O mie de ani a domnit zeul zeilor, a primit jertfe și triumfuri. Și pe urmă a murit. Dacă n-ar fi muzeele, i-ar fi murit și amintirea... (*Metropole*, 142).

Senzația de deziluzie nu durează însă. Rebreanu revine asupra ei în capitolul următor, intitulat *Ruinele sacre*, în care, după o vizită mult mai puțin rapidă a vestigiilor Romei, scriitorul regăsește frumusețea și măreția Antichității pe care o venera. Contactul grăbit cu Forul Roman înaintea întâlnirii oficiale fusese un șoc și îi prilejuise un moment de pesimistă reflecție:

După o cotitură se deschide brusc o vale adâncă de ruine dezolante. Niciodată n-am avut parcă o decepție mai dureroasă ca la prima vedere a Forului Roman. Îl văzusem de atâtea ori în numeroase ilustrații și totuși, văzându-l acuma în realitate, mi se părea că de-abia îi descoper nesfârșita tristețe. Câteva colonade în picioare, frânturi de piatră ici-colo, departe, cât vezi cu ochii... Atâta a rămas din strălucirea Romei!

În urechi îmi zumzuesc explicațiile entuziaste care vor să vază într-un bolovan un palat somptuos de-acum două mii de ani, sau într-o coloană prăbușită un templu. În inima mea însă se sbate zădărnicia zădărniciilor. (*Metropole*, 139).

Rebreanu încearcă să-și explice „decepția puternică” pe care o simțise prin prisma așteptărilor uriașe pe care românii, „urmașii Romei” le au privitoare la oraș, uitând că, între Roma lui Traian și cea a secolului al XX-lea, nu aveau cum să nu aibă loc modificări fundamentale.

Așa cum remarcă scriitorul, sufletul aștepta ceva ce nu a regăsit într-un prim moment în vestigiile arheologice, care nu se dezvăluie trecătorului grăbit.

Rebreanu construiește schimbarea de perspectivă cu tehnica naratorului expert. Inițial își urmează neîncrezător ghidul „întru explorarea câmpului de ruine” reprezentat de Forul Roman, iar entuziasmul acestuia nu îl contaminează: când i se arată cetatea, vede doar „urmele unor subzidiri”; templul lui Cezar ori arcul de triumf al lui Augustus sunt „numai urme, firește”; din celebra Basilica Aemilia nu mai există decât o coloană; prăpastia în care s-a aruncat Curtius e doar o groapă triumghiulară. Dar încet, încet, frumusețea sau fascinația Antichității începe să-l cuprindă: basoreliefurile despre Traian sunt frumoase și așezate deosebit, mormântul presupus al lui Romulus are o stelă cu o misterioasă inscripție străveche, arcul de triumf al lui Septimius Severus este complet. Interesul pentru ceea ce vede ia locul scepticismului inițial, coloane de temple, fragmente de străzi, piatra miliară care marca intersecția drumurilor romane, toate alcătuiesc un tablou care se completează mergând pe Via Sacra spre Palatin. Momentul de cotitură îl reprezintă descoperirea casei Liviei, locuința modestă a primei împărătese a Romei, cu picturi murale conservate, care permit reconstituirea artei din acea perioadă. Templul lui Romulus și basilica lui Maxentius dovedesc știința arhitecților romani. Coborând din For, arcul de triumf al lui Constantin, intact, celebrează victoria viitorului împărat în bătălia pe care a dus-o sub semnul crucii apărute pe cer. În fine, Colosseumul sperie prin dimensiunile uriașe și reprezintă momentul în care Rebreanu se simte în sfârșit mulțumit de ceea ce văzuse. (cf. *Metropole*, 143-147). Deși obosit, îl urmează fără să protesteze pe neobositul ghid, care îi arată alte coloane și alte ziduri, printre care Columna și Forul lui Traian. La sfârșitul periplului, profesorul comentează:

- Dar ce să vezi într-un răstimp atât de scurt! adaogă dânsul cu amărăciune. Roma antică nu se oferă călătorului grăbit. Trebuie să o descoperi bucată cu bucată, să o reconstitui cu sufletul tău ca pe urmă să-ți dăruiască toate bucuriile. (*Metropole*, 148).

Iar Rebreanu sfârșește prin a afirma: „Plimbarea prin ruine îmi ștersese impresia inițială de dezolare. Parcă fiecare fragment ar fi început să vorbească. Ruinele sunt impregnate de viața de odinioară.” (*Metropole*, 148). Îndrăgostit de Roma veche, scriitorul ajunge în cele

din urmă la o regăsire a sinelui, o regăsire a propriei identități, pentru că a fi român înseamnă a iubi Roma antică. Toate vestigiile pe care Rebreanu le menționează cu atenție alcătuiesc un spațiu sacru deosebit, pe baza căruia scriitorul român consideră că se poate naște o nouă civilizație sau că poate renaște Italia, pe care o vede în adormire o perioadă îndelungată.

Desigur, Rebreanu nu vede doar ruine la Roma. Există în textul său referiri interesante și la partea creștină a orașului, precum cele șapte biserici care fac parte din pelerinajul ecumenic. Rebreanu este greco-catolic, ține de Biserica Română Unită, ceea ce îi facilitează înțelegerea importanței fiecărui loc în viața religioasă. În momentul în care vizitează o biserică, o integrează în acest drum al pelerinilor, care se parcurge cu ocazia jubileelor sau a altor festivități. Dar pasiunea pentru Antichitate se observă și cu aceste prilejuri întrucât apar peste tot trimiteri la clasicism, la lumea latină, la trecutul roman, justificate de observația că „bisericele creștine s-au făcut din rămășițe păgâne” (*M.*, 151). Chiar și atunci când vizitează catedrala Romei, biserica San Giovanni in Laterano, scriitorul vede drept cea mai interesantă piesă din muzeul acesteia statuia lui Sofocle. De altfel, deși consideră creștinismul drept una dintre cauzele importante ale prăbușirii Imperiului Roman, Rebreanu reinterpretează ideea, considerând că e vorba doar de o primă fază, depășită ulterior de lumina pe care creștinismul o aduce, de pacea la care acesta invită.

Desigur, la Roma Rebreanu nu vizitează doar monumente sau vestigii arheologice. Dincolo de programul oficial, scriitorul își dorește să cunoască și viața orașului modern, iar aici observațiile sunt variate, dar tot impregnate de referințe la Antichitate. Pentru că, odată ieșit din aglomerația de mașini și senzația generală de agitație, se confruntă cu mieunatul de primăvară al pisicilor „tradiționale”, prezente în forul lui Traian. Tot la nivelul forului, într-un fel de subsol, pătrunde într-un cabaret elegant unde mesele sunt așezate sub bolți vechi de două mii de ani. Iar la ieșire, i se pare că „umbra coloanei lui Traian se întinde și acoperă intrarea celui mai șic local de petrecere și chiar șirul de automobile care așteaptă...” (*Metropole*, 162). Din nou, Antichitatea condiționează prezentul, pe care îl veghează cu înțelegere.

Studiul asupra impresiilor de călătorie ale lui Liviu Rebreanu în Roma relevă o dublă dimensiune: cea literară și cea identitară. Trăirile personale ale scriitorului transformă experiența vizitării Romei într-

un ritual de recuperare a originilor, în care latinitatea stă la baza românismului. Fascinația ruinelor alternează cu admirația pentru vitalitatea contemporană a Italiei, Roma fiind simultan amintire a unui trecut glorios și promisiune a unui viitor strălucit.

Surse

Liviu Rebreanu, *Metropole*, Editura Cartea Românească, București, 1931.

Liviu Rebreanu, *Jurnal*, Editura Minerva, București, 1984.

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Facultatea de Istorie • Centrul de Studii Clasice și Creștine

Bd. Carol I, Nr. 11, 700506, Iași, România
Tel.: 040/0232/201634, Fax: 040/0232/201156

ISSN: 1842-3043
e-ISSN: 2393-2961

EDITURA UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI